

BIO ALS LERAAR VOOR EN LEERLING VAN GANGBARE LANDBOUW

(H)ORDES IN LEREN BIJ LANDBOUWERS EN ONDERZOEKERS

Afdeling Monitoring en Studie

Duurzame ontwikkeling is voor landbouw, net als voor andere sectoren, een proces van vallen en opstaan. Landbouw duurzamer maken, vereist (systeem)innovaties. Dat vraagt van de landbouwer dat hij onder andere een openheid toont voor nieuwe dingen en bereid is om te leren. Veranderingen stuiten echter regelmatig op een gebrekkige leercapaciteit. Vanuit het theoretische kader over leren in ordes bekijken we hoe biologische en gangbare landbouw van elkaar kunnen leren. Er bestaan namelijk leerkansen in beide richtingen, zowel voor landbouwers als voor onderzoekers.

(H)ordes in leren

Veranderingen en innovaties voor een duurzamere landbouw botsen regelmatig op een gebrekkige leercapaciteit. Noodzakelijke veranderingen vinden zo moeilijk of niet plaats. Vanuit het theoretische kader over leren in ordes gingen we na hoe biologische en gangbare landbouw hun rol kunnen spelen in de verduurzaming van de landbouw. Elke leerorde heeft zijn eigen focus:

- Eerste orde leren richt zich op efficiëntieverbeteringen en gaat na of dingen goed worden gedaan.
- Tweede orde leren richt zich op effectiviteitsverbetering en gaat na of de goede dingen worden gedaan.
- Derde orde leren richt zich op het beter functioneren van het huidige kennissysteem en gaat na wat we kunnen leren over de wijze waarop we nu leren en als kennis beschouwen.

Hogere ordes van leren zijn minder gemakkelijk te bereiken. Biologische landbouw beschouwen als systeem of als voorraadschuur van duurzame technieken is daarom een belangrijk onderscheid. Technieken overnemen kan perfect gebeuren binnen een verbeterde efficiëntie in de eigen productiebenadering. Dat geldt zowel voor biologische als voor gangbare landbouw. Er bestaan namelijk leerkansen in beide richtingen. Maar het huidige gangbare en biologische landbouwkennissysteem vertonen een aantal kenmerken waardoor verschillende leerkansen niet gegrepen worden.

Eerste orde leren

Binnen het eerste orde leren zijn kennisevents zoals studiedagen belangrijk. Ze kunnen in één keer veel landbouwers bereiken. Toch zijn ze weinig afgestemd op de individuele behoeften, mogelijkheden en leerstijl van landbouwers. Meerdere informatie- en communicatiekanalen inzetten om dezelfde boodschap over te brengen, lijkt aangewezen om de impact te vergroten. Dat vergroot de kans dat één bepaalde vorm aansluit bij de leerstijl en persoonlijkheid van de landbouwer en de informatie effectief wordt opgepikt.

Om de lacunes in de Vlaamse biologische landbouwkennis en het kennissysteem gedeeltelijk op te vangen en de Vlaamse biologische kennis aanzienlijk te vergroten, is het aangewezen om de Vlaamse en de internationale kennis beter te ontsluiten. De kennis moet zo, met behulp van een aangepaste bewoording, voor de Vlaamse (biologische) landbouwer toegankelijker worden en gemakkelijker te begrijpen.

Tweede orde leren

De omschakeling van gangbaar naar biologische landbouw is een voorbeeld van tweede orde leren. Bekende werkwijzen en technieken worden verlaten en nieuwe wegen, terreinen en omgevingen worden bewandeld en bezocht. Landbouwers die de stap naar biologische landbouw zetten, ondergaan na de omschakelperiode nog een heel leerproces in hun biologisch boeren.

Om de interesse in en de openheid voor biologische landbouw te creëren is het belangrijk dat biologische landbouw positief naar buiten komt in beeld, woord en daad. Bij het positief onder de aandacht brengen van biologische landbouw moet er niet alleen voor gangbare landbouwers aandacht zijn, maar ook voor andere doelgroepen zoals adviseurs en erfgangers. Ze hebben een belangrijke informatieverstrekende rol in het gangbare kennissysteem en kunnen vanuit hun expertenfunctie de meerwaarde van biologische praktijken en technieken duiden binnen een efficiënte bedrijfsvoering.

In plaats van te focussen op verschillen tussen gangbare en biologische landbouw kan het binnen kennisactiviteiten nuttiger zijn om verbindend te werken met thema's die voor beide groepen relevant zijn. Andere oplossingen, werkwijzen of benaderingen zien, kan prikkelen om het zelf ook anders te doen. Elk systeem kan zo een aantal inzichten opdoen, die met behulp van een vertaalslag toepasbaar zijn binnen de andere landbouwpraktijk.

Omdat het moeilijk is om kennis om te zetten naar het andere systeem, is het belangrijk om gemeenschappelijke kennis te ontwikkelen. Structurele partnerschappen of fora om dat mogelijk te maken, bestaan nu niet. Door gangbare onderzoekers (systematisch) in contact te brengen met biologisch onderzoek groeit bij hen het bewustzijn voor biologische methoden. Om gemeenschappelijk onderzoek te stimuleren zal aan onderzoekers het klimaat aangereikt moeten worden om dat wel te kunnen doen.

Derde orde leren

Het huidige kennissysteem stimuleert onderzoekers om veilig onderzoek te doen. Dat onderzoek levert hen snel veel publicaties op en wetenschappelijke erkenning. Bij onderzoekers leeft nu de perceptie dat er weinig kansen zijn voor biologisch landbouwonderzoek door een gebrek aan wetenschappelijke erkenning. Om onderzoekers aan te zetten tot vraaggedreven, multi-, inter- en transdisciplinair onderzoek, wat biologisch onderzoek vaak is, is het nodig om dit soort onderzoek maatschappelijk meer te waarderen.

Om de kennisuitwisseling te realiseren is het belangrijk om te focussen op de toegevoegde waarde voor de betrokkenen. Bij de onderzoekers en adviseurs bestaan namelijk verschillende weerstanden naar vraaggedreven, multi-, inter- en transdisciplinair onderzoek en naar het waarderen van kennis van "leken". Experts en onderzoekers hebben het met andere woorden ook moeilijk om buiten de logica van hun eigen werk- en denkkaders te treden.

Het huidige onderzoeksregime lijkt niet het vermogen te bezitten om dat zelf snel te doen. Het huidige kennissysteem maakt het onderzoekers moeilijk om de beperkingen van het leervermogen van het systeem te overstijgen. Noodzakelijke veranderingen vinden moeilijk of niet plaats. Binnen de expertenbenadering is het nochtans belangrijk dat experts en onderzoekers zelf open staan voor biologische landbouw. Instituties en structuren, maar ook een ontvankelijke context of cultuur spelen een belangrijke rol bij het ontwikkelen, delen en uitwisselen van kennis.

Multi-, inter-, transdisciplinair of vraaggedreven onderzoek vraagt dat andere en nieuwe structuren, instrumenten en werkwijzen worden ontwikkeld. Over en door de structuren en instituties verbanden leggen, vraagt de nodige aandacht. De hervorming van het kennissysteem aanmoedigen en ondersteunen is nodig. De overheid, gebruikerscommissies, financieringsinstellingen en andere stakeholders hebben hierin elk een rol.

Zulke veranderingen realiseren, is niet evident. De andere rol, die kennisactoren krijgen, duiden en eigen maken vraagt de nodige begeleiding, aandacht en inspanning. Het is belangrijk dat kennisactoren de nodige tools en veilige ruimtes ter beschikking krijgen en competenties kunnen verwerven en ontwikkelen om te leren omgaan met de nieuwe complexiteit. Sommige veranderingen vragen een mentaliteitsverandering van de onderzoekers en landbouwers. Dat is een traag proces, maar wel een maatschappelijk interessante investering in nieuw sociaal kapitaal.

Niet alleen het onderzoeksregime moet veranderen, ook het onderwijs moet meer aandacht besteden aan de nieuwe kennisnoden en de competenties die hiermee samengaan. Het onderwijs vormt immers de toekomstige landbouwers, onderzoekers, beleidsmedewerkers en adviseurs. Die vorming kan ervoor zorgen dat het hele systeem rond het onderzoek ook meer in systemen begint te denken. Dat kan ertoe bijdragen dat het aantal actieve, formele kennisuitwisselingsmomenten tussen het biologische en gangbare landbouwsysteem niet langer beperkt blijft.

Meer informatie

U kunt het rapport raadplegen en bestellen op de [website van Landbouw en Visserij](#). Voor meer informatie kunt u terecht bij dirk.vervloet@lv.vlaanderen.be (02/552 78 46).